

RICHARD GERLACH

*Dieren in de
dierentuin*

- II -

PRISMA-BOEKEN

Utrecht/Antwerpen

Oorspronkelijke titel:
Mein Zoo-Buch
uitgegeven door Albert Müller Verlag, Rüschlikon-Zürich
Vertaald door H. J. van Balen

© 1962 by Het Spectrum

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Prisma-boeken, Prisma-juniores, Prisma-kinderpockets, Aula- en Pictura-boeken worden uitgegeven door Uitgeverij Het Spectrum N.V., Utrecht/Antwerpen.

voorwereldlijk tijdperk te ontmoeten. Zijn huid is bezet met bulten die op klinknagels gelijken, en is door diepe plooien verdeeld in vlakken die als een schild aandoen of aan een maliënkolder herinneren. De benedenrand van dit pantser hangt als een omgeslagen broekspijp over de achterpoten. Voor het korte bungelende staartje is een opening uitgespaard. Bovenop zijn kop staan de grote trechtervormige oren, die zich richten naar de geluiden rondom. De kleine ogen flikkeren in het midden van de robuuste schedel. Boven de brede bek staan de steeds vochtige neusgaten, waarmee hij de lucht van zijn omgeving onderzoekt. De niet zo erg lange horen wordt telkens benedenwaarts gericht, alsof hij ermee wil gaan stoten. Een zo uitgerust dier, een loofeter van 2000 kilogram, wil niet anders dan rustig naar zijn weideplaatsen te kunnen lopen. Nacht op nacht, met grote regelmaat, volgt hij hetzelfde pad naar dezelfde plek. Tijgers en olifanten gaan eerbiedig voor hem opzij en ook zijn soortgenoten ontzien hem in zijn gebied, dat hij met zijn urine heeft gemarkeerd, waardoor andere pantserneushoorns er wegblijven. De neushoorn heeft slechte ogen en gaat geheel op zijn neus af. Komt een onvoorzichtige hem onverwacht tegen, dan valt hij aan en is het plumpe lichaam toch wendbaar genoeg om de tegenstander op de horen te kunnen nemen en in de hoogte te kunnen slingeren. Dat doet de neushoorn echter alleen als de kritieke afstand overschreden is, anders trekt hij zich terug. Hij reageert sterk op ongewone geluiden, bij een lichte knal schrikt hij hevig en draaft weg.

Uit het Kaziranga-reservaat kreeg de dierentuin in Bazel in de jaren 1951 en 1952 een pantserneushoorn-echtpaar, Gadadhar en Joymothi genaamd. Bij de opening van het nieuwe olifantenhuis in 1953 kon men ze daar beide bewonderen. De afhangende 'pantsering' deed denken aan een ridderharnas. Men kan deze dieren in hun stal niet vastbinden, zoals olifanten, maar het paar geeft gevolg aan de roep van de oppasser en

gaat, als hun verblijf moet worden schoongemaakt, in de gang erachter. De schuifdeur uit tralies van een arm dik is zonder inspanning te bewegen, de oppasser opent en sluit deze overigens vanaf een looppad waar hij alles overziet. Tussen de olifanten en de neushoorns is een bassin, afwisselend door beide gebruikt. In september 1956 kreeg Joymothi een jong — de eerste maal dat een pantserneushoorn in gevangenschap geboren werd. Al een uur na de geboorte stond het jong op de poten en zocht naar de bron van de moedermelk, welke hij na enig zoeken ook vond. Vanaf dat ogenblik kon men hem om zo te zeggen ieder uur zien zuigen en de zekerheid van zijn bewegingen en van het vinden van de uier nam op verbazingwekkende wijze toe. Al op zijn tweede levensdag wandelde het jong met zijn moeder mee. In augustus 1958 kreeg dezelfde moeder haar tweede kind. Zo kan een dierentuin bijdragen tot de instandhouding van deze zeldzaam geworden diersoort. In totaal moeten er heden ten dage in de bergbossen van Nepal, Bengalen en Assam nog 440 leven; zij worden nu wettelijk beschermd, maar het staat nog niet vast of de vermindering van hun aantal nu tot staan is gekomen. Daarom is er nu een begin gemaakt met ze in gevangenschap te doen voortplanten; in enkele dierentuinen in Europa en in Amerika heeft men een paar. ~~9~~ *met 24. 1941*

22. 1941 In Chicago werd in 1951 de eerste neushoorn in gevangenschap geboren, een Afrikaanse puntlipneushoorn, welke 60 pond woog. Later volgde hier nog een tweede. In Rio de Janeiro kwam in 1954 een puntlipneushoorn ter wereld, in 1956 volgde Frankfort. Daarover schreef 'Der zoölogische Garten': 'Het jong probeerde zes minuten na de geboorte al op te staan. Na tien minuten (18.45 uur) bereikte het dit doel en stond ongeveer twee minuten lang. Tot 19 uur herhaalden zich deze pogingen, die gedeeltelijk nog mislukten. Om 19 uur bleef het verscheidene minuten staan en zocht naar de uier van de moeder. Om 19.10 legde het een

afstand van vier à vijf meter af zonder te vallen. Om 19.30 uur neemt het deze afstand al in een vlot tempo en blijft bijna een half uur ononderbroken op de been, eveneens weer van 19.50 tot 20.50 uur. Als het niet licht, zoekt het voortdurend naar de moedermelk en daarbij likt het aan de huidplooien van de hals, aan de voorpoten, de kop, de oren, de staart en de flanken van de moeder. De eerste twee uur gaat de moeder op zij als het jong in de buurt van de uier komt. Eindelijk, om 21.30 uur, wordt de uier gevonden en even later volgen de eerste twee slokjes moedermelk.' De ogen gaan kort na de geboorte open; om 21 uur schreeuwde het jong voor 't eerst. Het bleef het grootste deel van de nacht op en ging nu en dan gedurende tien of twintig minuten liggen, tegen de morgen langer.] ←

De puntlipneushoorn is de meest voorkomende soort, zowel in de natuur als in gevangenschap. Het fokken gelukt nog niet overal; jonge of halfvolwassen exemplaren worden bijna ieder jaar van Oost-Afrika naar Hannover gebracht. Hun naam danken ze aan een soort grijpvinger aan de bovenlip, waarmee ze het loof van de bomen rukken. Zij bezitten twee horens, de voorste is de langste. Bij in vrijheid levende dieren kan deze meer dan een meter lang worden en een gevaarlijk wapen vormen. Bij in gevangenschap levende neushoorns zijn de horens meestal afgeslepen en stomp geworden. Pas-gevangen neushoorns zijn wantrouwig en lopen met de kop omlaag op de oppasser toe, als deze hun stal binnen komt. Hoe groter ze zijn, des te onstuimiger is hun gedrag. Als hun iets verdacht lijkt, stuiven ze snuivend terug. Dikwijls helpt al het toespreken niets, ze weigeren eenvoudig uit de transportkist te gaan en blijven binnen. Als de kist de gehele nacht geopend in de stal heeft gestaan, blijkt de neushoorn de volgende ochtend toch eruit gekomen te zijn. Verzorgers met veel ervaring gelukt het daarentegen zelfs vier jaar oude puntlipneushoorns enkele dagen na aankomst uit Oost-Afrika zodanig te kalmeren dat zij

het vegen van hun stal toelaten. Spoedig daarop kan de oppasser hun met de hand voeder geven en later mag hij ze ook strelen. Ze hebben graag dat hun huid en de horens met paardevet worden ingewreven, de lucht ervan schijnen zij zo aangenaam te vinden dat zij een hand die met paardevet ingewreven is, vriendelijk begroeten. De oppasser kan nu tenslotte ook in het buitenverblijf van de neushoorn gaan zonder dat ze daardoor onrustig worden; maar aan te bevelen is dat hij toch een vluchtmogelijkheid openhoudt, want als ze van een of ander schrikken, rennen ze blindelings toe op hetgeen ze naar ze denken bedreigt. Op den duur wordt deze angst overwonnen; de oppasser mag ze nu overal aanraken en zelfs op hun rug klimmen en zich laten rijden, overigens een gevaarlijke onderneming zolang het karakter der dieren nog niet precies bekend is. Maar dat deze op de verdediging ingestelde dieren tamelijk gemakkelijk met mensen bevriend worden, is des te merkwaardiger omdat ze in vrijheid op zichzelf leven, niet in kudden, maar alleen of in klein gezinsverband van moeder, vader en kind. Ze hebben geen roofdier te vrezen, hun enige vijand is de mens. Een botsing met hem vermijden ze liefst; bemerken ze hem tijdig, dan galopperen ze weg. Wie op de steppe door hen niet omvergelopen wil worden, moet al op enige afstand gaan roepen of claxonsignalen geven, dan vluchten ze. Maar laat men ze te dicht naderbij komen, dan worden de horens omlaag gericht en stoten ze toe. De puntlipneushoorns maken een schreeuwend geluid dat enigszins vragend klinkt en dat het bijeen blijven van het gezin vergemakkelijkt. De mannetjes bakenen hun territorium af door urine achterwaarts rond te spuiten. Daarom worden de bezoekers van de dieren-tuin door glasramen beschermd tegen deze sproeiregen, want als de witachtige vloeistofdruppels een kledingstuk raken, bijten ze gaten in de stof en maken de kleding onbruikbaar. Ook bij de leeuwenkooi kan de bezoeker wel eens wat meekrijgen van een straal van een

leeuw, maar dat is alleen maar een niet-gewenst parfum, dat verder niet schadelijk is. In de dierentuin in Münster worden de bezoekers door een aankondiging gewaarschuwd voor deze vochtige verrassing.

De witte neushoorn, ook breedlipneushoorn genoemd, is groter dan de vorige en heeft een zwaardere kop, de snuit is van voren verbreed en het geheel maakt een zeer massieve indruk. De schouderhoogte kan 2,15 meter bedragen en de voorste van de twee horens kan anderhalve meter lang worden. Het dier is niet wit, maar de naakte huid is lichter dan bij de vorige soorten. In het felle zonlicht lijkt de kleur witter dan ze is.

Deze neushoorns zijn graseters; in Antwerpen krijgt ieder exemplaar per dag 15 pond lucernehooi, 1600 gram maïsmeel en evenveel gierst, een half pond suiker en een eetlepel levertraan. Daarbij komt dan 60 à 80 liter water. De witte neushoorn wordt beschouwd als minder agressief dan de puntlipneushoorn, maar het tijdschrift 'Der zoölogische Garten' schrijft o.a.: 'Maar als ze gestoord worden en zich opwinden, vallen ze aan met een snelheid en beweeglijkheid welke men, gezien hun massieve lichaam, niet verwacht had. De oppasser is goede vrienden met ze; als hij ze toesprekt, drukken ze hun tevredenheid uit door zachte geluiden en door het bewegen van hun bovenlip, de staart en de oren.' Een paar van deze neushoorns is in het dierenpark Whipsnade in Engeland, een paar van de Zuid-afrikaanse ondersoort is in Pretoria. In geen enkele dierentuin is de voortplanting tot nu toe gelukt. In heel Afrika leven hoogstens nog 2000 exemplaren.

Liesje, het niilpaard, en Toni, de indische olifant, vatten in de dierentuin van Hannover grote genegenheid voor elkaar op; zij drukten zich dicht tegen de tralieafscheiding, Liesje sperde haar bek open en Toni streelde haar vriendin met haar slurf. Dat was een beetje riskant, want Liesje was buitengewoon temperamentvol en stiet kreten van plezier uit. Maar de nieuwsgierige slurf tastte de grote bek rustig af. Beide waren volwas-

sen wijfjes; ofschoon ze alle twee een dikke huid hadden, waren ze toch geenszins aan elkaar verwant. Nijlpaarden moet men eerder bij de zwijnen indelen, evenhoevigen evenals deze, hoewel dan aangepast aan het verblijf in het water. Daarom was de wederzijdse sympathie die zich tussen deze twee had ontwikkeld, des te opvallender. Het is twijfelachtig of Liesje en Toni wisten dat ze van hetzelfde geslacht waren. De in het begin van onze eeuw opgestelde leer volgens welke bij vele diersoorten de mannetjes een voorliefde hebben voor de wijfjes ook van andere soorten, is nog maar in uitzonderingsgevallen bevestigd. Men meende destijds dat bij het dressereren van vrouwelijke dieren een man groter resultaat bereiken zou dan een vrouw en dat deze laatste gemakkelijker zou kunnen omgaan met mannetjes. Maar mannelijke tijgers zijn voor een dompteuse gevaarlijker, omdat zij het geslacht zeker herkennen en dus de neiging kunnen krijgen haar als een wijfjestijger bij wijze van liefkozing in de nek te pakken. Daartegenover staat dat er dompteuses zijn die met vrouwelijke olifanten even goed kunnen omgaan als een man. Het komt daarbij meer op de persoonlijkheid aan dan op het geslacht. Bij vele dieren is de geslachtsdrift maar gedurende een klein deel van het jaar sterk; bij de africhting van dieren moet met deze bronsttijd rekening gehouden worden. Voor honden en apen kan de bovenvermelde regel wellicht gelden, voor nijlpaarden en olifanten evenwel nauwelijks. Mannelijke vogels hechten zich dikwijls erg aan hun mannelijke verzorgers en handelen tegenover deze alsof zij wijfjes waren. Zij herkennen het andere geslacht meer aan het gedrag dan aan kleuren en vormen. In Hannover nam de vriendschap tussen Liesje en Toni een einde toen nieuwe olifanten en nijlpaarden arriveerden; beide sloten zich bij hun soortgenoten aan. Hänsel, Gretel en Kumpel heetten drie jonge nijlpaarden die in Hannover vreedzaam samenwoonden. Gretel was driekwart jaar oud en woog ongeveer 400 kilo-